«Тасдиқ мекунам»
Ректори донишгоҳи миллии
Тоҷикистон д.и.х., профессор

Насриддинзода Э.С.__________

«27» 08 2025с.

Хулосаи

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Оид ба баррасӣ ва муҳокимаи диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар мавзуи: «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.03.01-физиология дар кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи Ҳ. Сафаров Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, таҳқиқоти озмоишӣ дар шароити истеҳсолии хоҷагии кооперативии зотпарварии ба номи А. Юсупови шаҳри Ҳисор (Тоҷикистони марказӣ) ба анҷом расонида шудааст.

Дар давраи тайёр намудани диссертатсия Каримзода Марворид Олим аспиранти шубаи рӯзонаи факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба шумор мерафт.

Каримзода Марворид Олим соли 2010 ба факултаи биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба ихтисоси биолог-омӯзгор дохил шуда, онро соли 2015 хатм намуд. Пас аз хатми донишгоҳи номбурда соли 2017 барои идомаи таҳсил ба шуъбаи аспирантура аз рӯйи ихтисоси 03.03.01- физиология дар назди кафедраи физиологияи одам ва ҳайвоноти факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дохил шуда ба таҳқиқоти илми машғул шудааст. Ӯ фаъолияти меҳнатиашро аз соли 2015 ба сифати муаллими фанни биология дар муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №69-и н. И. Сомонӣ шуруъ намуда, сипас соли 2017 то ин ҷониб ба ҳайси ассистенти кафедраи биохимия ва генетикаи ДДОТ ба номи С. Айнӣ кору фаъолият дорад.

Номбурда бо фармони Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 21.01.2017, №21-05 ба ҳайси аспиранти шубаи рӯзонаи факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул гардидааст.

Мавзуи диссертатсия дар суратҷаласаи кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи Ҳ. Сафаров Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар санаи 26.04. 2017, суратмаҷлиси №10 дар мавзуи «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» таҳти роҳбарии доктори илмҳои кишоварзӣ, мудири шуъбаи Институти чорводорӣ ва чарогоҳҳои АИКТ Иргашев Толибҷон Абиджанович тасдиқ гардидааст.

Ба М.О. Каримзода оид ба супоридани имтиҳонҳои минимуми номзадӣ аз фанҳои фалсафа, забони хориҷӣ ва ихтисос 03.03.01 - физиология шаҳодатномаи №90 аз 10.06.2021 дода шудааст.

Диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 25 августи 2025, №11 таҳти муҳокима қарор гардидааст. Ба диссертатсия аз ҷониби муқарризон: профессори кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи Ҳ. Сафаров Донишгоҳи миллии Тоҷикистон А.И. Каримзода, дотсенти кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи Ҳ. Сафарови Донишгоҳи миллии Тоҷикистон А.М. Собиров баҳои мусбат дода шуда, пас аз ислоҳи камбудиҳо барои ҳимоя дар Шурои диссертатсионии 6D.KOA-051 назди ДМТ пешниҳод карда мешавад.

Қайд кардан ҷоиз аст, ки дар диссертатсия М.О. Каримзода бори аввал дар шароити водии Ҳисор маълумотҳои нав оид ба таъсири бентонит ва комплекси иловагиҳои бентонитдори сафедаву витамину минералӣ премикси «Буққача»-и истеҳсоли ватанӣ ба раванди физиологию-биохимиявӣ ва инчунин ба мубодилаи моддаҳо, афзоиш ва инкишофи гӯсолаҳои зоти тоҷикии сиёҳалои чорво то синни 6 моҳагӣ омӯхта шуда маълумотҳои назарас ба даст оварда шуд. Нахустин бор дар амал ошкор карда шуд, ки ҳангоми парвариши гӯсолаҳо дар меъёрҳои пасти хӯрокҳои ширӣ (120 кг шири холис) истифодабарии бентонит бо вояи 80-100г ва 80 г премикси «Буққача» дар тобистон аз моддаи хушки ратсион ҳамон гуна афзоишро таъмин мекунад, ки ҳангоми масрафи 150 кг шири холис дар як моҳ, бо коҳишёбии масрафи хӯрока ба андозаи 11% ($P<0,01$) (аз 4,2 то 3,7 воҳиди хӯрока) ба 1 кг афзоиши вазни зинда таъмин менамояд. Иловаи бентонит ва премикс дар ҳолати кам будани микдори хӯрокаҳои ширӣ ба афзоиши миёнаи шабонарӯзии вазни зиндаи гӯсолаҳо ва пардохти хӯрока таъсири мусбат мерасонад.

Маводи таҳқиқоти диссертатсиониро ҳангоми хондани лексияҳо ва баргузор намудани машғулиятҳои озмоишгоҳию амалӣ аз рӯйи ихтисосҳои биология, биохимия, физиология, экологияи муассисаҳои таҳсилоти олӣ оид ба тайёр намудани бакалаврҳо, магистрҳо ва доктарони PhD истифода намудан мумкин аст.

Оид ба натиҷаи баррасии диссертатсия дар мавзуи «Хусусиятҳои физиологи ва мубодилаи моддаҳои организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» чунин хулосаҳо қабул карда шуд:

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ (бо шарҳ ва соҳаи таҳқиқот). Рисола ба шиносномаи ихтисоси 03.03.01–физиология, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи бандҳои зерин тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад:

Мувофиқи ба банди 1: Равандҳои физиологие, ки дар организми зинда ба амал меоянд.

Мувофиқи ба банди 4: Тадқиқи қонуниятҳои функсионалии системаҳои асосии организм (асаб, иммунӣ, сенсорӣ, ҳаракатӣ, хун, гардиши хун, гардиши лимфа, нафаскашӣ, ихроҷ, ҳозима, тарашшуҳи дохилӣ ва ғайра.

Мувофиқи ба банди 6: Тадқиқи динамикаи равандҳои физиологӣ дар тамоми давраҳои инкишофи организм.

Кори диссертатсионӣ тибқи нақшаи таҳқиқотҳои илмии кафедраи физиологияи одам ва ҳайвоноти Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (№ 0110 РК 132), ки қисми барномаи маҷмуавии илмӣ-таҳқиқотӣ дар доираи Барномаи сармоягузории "Оид ба Консепсияи комплекси рушди чорводории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2015-2020" мебошад, иҷро гардидааст.

Интишорот аз рӯи мавзуи диссертатсия. Муаллиф аз рӯйи натиҷаҳои таҳқиқот 21 корҳои илмӣ, аз ҷумла 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия аз нашр баромадааст. Вай доир ба мавзуъ 1–монография ва 2 дастури методӣ, ки дар онҳо тавсияҳои амалӣ оид ба ҳазмшавии вояҳои моддаҳои ғизоии гӯсолаҳо, мубодилаи моддаҳо ва суръати афзоиш ва инкишофи нишондиҳандаҳои биохимиявии хуни онҳо дар шароити водии Ҳисори Тоҷикистони Марказӣ таҳия карда шудааст, ба табъ расонидааст.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Муаллифи диссертатсия барои дар чунин сатҳ анҷом додани таҳқиқот адабиёти зиёди илмию назариявиро мутолиа кардааст, нуктаи назари муҳаққиқони зиёди соҳаро омӯхта, дар таҷрибаву озмоишҳои худ, коркард ва таҳлили натиҷаҳо ба таври муқоисавӣ истифода бурдааст. Ҷиҳати қобили тазаккур он аст, ки зимни баррасиҳо ва натиҷагириҳо андешаву ақидаи мустақилонаи худро низ баён карда тавонистааст. Вай гурӯҳҳои таҷрибавии чорворо ташкил карда, ҳазмшавии моддаҳои ғизоии вояи хӯрока, мубодилаи таҷрибаҳо, хусусиятҳои физиологӣ, нишондиҳандаҳои клиникӣ ва гематологӣ, мубодилаи газу неруӣ, афзоиш, инкишоф, коркарди омории маълумотҳои ба дастомадаро омӯхта, натиҷаҳои таҳқиқотҳоро дар интишорот ва ҷобаҷогузории рисолаи номзадӣ ва автореферат инъикос намудааст.

Диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар мавзуи: «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» ба ихтисоси интихобшуда пурра мувофиқат мекунад.

Мавзуи диссертатсия ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисосҳои илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 03.03.01-физиология мутобиқат менамояд:

Диссертатсия аз муқаддима ва 3 боб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Вобаста ба мавзуи ва масоили таҳқиқи

диссертатсионӣ 21 мақола аз ҷумла 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия инчунин 13 фишурда дар маҷмуаи конфиренсияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия нашр шудааст, ки ҳаҷми умумии онҳо 28 ҷузъи чопиро ташкил медиҳад.

Мундариҷаи асосии таҳқиқ аз рӯйи мавзуи диссертатсия дар таълифоти зерини муаллиф инъокос ёфтааст:

I.Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд:

[1-М]. **Каримзода М.О.** Влияние бентонитсодержащего премикса «Букача» на состав крови откормливаемых бычков / М.О.Каримзода // Доклады Таджикской академии сельскохозяйственных наук. –Душанбе, 2024. -№4(82). –С.141-148.

[2-М]. **Каримзода М.О.** Мубодилаи газу неруӣ ва нишондиҳандаҳои клиникии гӯсолаҳо ҳангоми дар вояи маводҳои ғизоӣ илова кардани премикси витаминию минералии «Буқача» / М.О. Каримзода // Журнали “Паёми Донишгоҳи Миллии” Ҷумҳурии Тоҷикистон - Душанбе, 2024 № 4 (24).- С 205-209.

[3-М]. **Каримова М.О.** Клинические показатели и газоэнергетический обмен телят при использовании бентонита и премикса в условиях долинной зоны Таджикистана / М.О. Каримова, Т.А. Иргашев, В. И. Косилов, О.А. Быкова// Известия Оренбургского государственного аграрного университета. -2018. -№ 2 (70). -С. 156-159.

[4-М]. **Каримова М.О.** Рост и развитие телят при скармливании бентонита и бентонитсодержащего премикса/ М.О. Каримова, Т.А. Иргашев, Ф.Н. Байгенов// Известия Оренбургского государственного аграрного университета. -2019. -№ 4 (78). –С. 205-208.

[5-М]. **Каримова М.О.** Метаболизм незаменимых аминокислот в организме телят под влиянием кормовой добавки/ М.О. Каримова, Т.А. Иргашев, В.И. Косилов, Ф.Н. Байгенов, М.Б. Ребезов // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. -№4(84). -Оренбург, 2020. - С. 302-307.

Монаграфия

[6-М]. **Каримова М.О.** Использование минерально-белково-витаминных добавок в животноводстве Таджикистана / Т.А.Иргашев, Э.С.Шамсов, Ф.Н.Байгенов, В.И.Косилов, Д.Д.Эргашев, М.О. Каримова – Душанбе: «КВД Матбаа» 2021. – 354с., ил.

Тавсиянома

[7-М]. Иргашев Т.А., **Каримова М.О.,** Шамсов Э.С., Байгенов Ф.Н. Дастури методӣ оид ба истифодабарии гили бентонит ва премикс

дар хӯронидани гӯсолаҳои то 6 моҳа – Душанбе: "Эр- граф", - 2020.- 20 с.

[8-М]. Иргашев Т.А., Шамсов Э.С., Раҷабов Ф.М., Эргашев Д.Д, **Каримова М.О.**, Байгенов Ф.Н. Тавсиянома оид ба истифодабарии самараноки вояҳои гуногуни гили бентонит дар давраи парвариш ва парвории буқачаҳо – Душанбе: "Эр- граф", - 2020.- 24 с.

II. Мақолаҳо ва фишурдаи интишорот дар маҷмуаҳои дигар:

[9-М]. **Каримова М.О.** Влияние минеральных добавок на гематологические показатели телят в условиях Гиссарской долины/ М.О. Каримова, Т.А. Иргашев // Мат. III Всероссийской молодежной конф. - школе с междунар. участием «Достижения химии в агропромышленном комплексе», посвященной 75-летию академика АН РБ И.Б. Абдрахманова (30 мая - 1 июня 2017 г). Уфа. Башкирский ГАУ. -2017. -С. 33-37.

[10-М]. **Каримова М.О.** Влияние бентонитсодержащих премикса на метаболизм серы у молодняка таджикского типа черно-пестрой породы// Инновационные технологии увеличения производства высококачественной продукции животноводства: матер. II междунар. научно-практической конференции института животноводства таджикской академии сельскохозяйственных наук совместно с ФГБОУ ВО Башкирским государственным аграрным университетом (18-19 Октября 2018 Г.).– Душанбе: «ЭР-граф», -2018. -С. 335-337.**[11-М].**

[11-М]. **Каримова М.О.** Переваримость питательных веществ рациона при скармливании телятам бентонитом и премиксом/ Иргашев Т.А., Каримова М.О., Салимов Т., Байгенов Ф.Н., Эргашев Д.Д., Косилов В.И. // Фундаментальные и прикладные аспекты кормления сельскохозяйственных животных: материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 100-летию со дня рождения А.П. Калашникова - Дубровицы: ФГБНУ ФНЦ ВИЖ им. Л.К. Эрнста, -2018. -С. 124-126.

[12-М]. **Каримова М.О.** Влияние бентонитосодержего премикса на рост и развитие телят/ Каримова М.О., Иргашев Т.А., Байгенов Ф.Н, Калякина Р.Г., Гизатуллин Р.С.//Срвременные проблемы зоотехнии://Материалы II Межд.науч.-практич. конфренц. посещен. памяти д.с.-х.н., профессора Муслимова Б.М. (14 ноября 2019 год) Костанайский государственный университет им.А. Байтурсынова. – Костанай, -2019. -С.159-164.

[13-М].**Каримова М.О.** Влияние бентонита и бентонитсодержащего премикса на водно-солевой обмен организма телят в условиях жаркого климата Таджикистана/ Иргашев Т.А., Каримова М.О., Байгенов Ф.Н., Косилов В.И.// «Проблемы опустынивания: Динамика, оценка, решение» Материалы Межд. научно-практич. конф. (13-14 декабря 2019 г.). Самарканд, Узбекистан -2019. – С. 120-123.

[14-М]. **Каримова М.О.** Живая масса и экстерьер телят при скармливание кормовых добавок/ Каримова М.О., Губайдуллин

Н.М., Иргашев Т.А. // Состояние и перспективы увеличения производства высококачественной продукции сельского хозяйства: мат. VIII Меж. научно-прак. конф. / Башкирск. гос. аграр. ун-т, Томск. с.-х. ин-т [и др.]. – Новосибирск: ИЦ НГАУ «Золотой колос». – 2020 – С.59-61.

[15-М]. **Каримова М.О.** Дастури методӣ оид ба истифодабарии гили бентонит ва премикс дар хӯронидани гӯсолаҳои то 6 моҳа /Иргашев Т.А., Каримова М.О., Байгенов Ф.Н., Шамсов Э.С.//– Душанбе: “Эр- граф”, - 2020.- 26 с.

[16-М]. **Каримова М.О.,** Ҳазмшавии моддаҳои ғизоии вояи хӯроки гӯсолаҳо дар шароити водии Ҳисор/ Каримова М.О., Байгенов Ф.Н. Шамсов Э.С.,Иргашев Т.А., Олимов С.Х. //Сб. научн. статей науч. Практ. конф. Инновационные технологии производства, переработка продуктов животноводства, птицеводства, рыбоводства и пчеловодства в Республики Таджикистан (29 марта 2022г). Душанбе. ООО “Нушоб”. 2022. С.27-30.

[17-М]. **Каримова М.О**. Нишондиҳандаҳои сифати гӯшти лаҳми буққачаҳои зоти симменталӣ. / С.Олимов, Т.А.Иргашев, Э.С.Шамсов, Д.М.Ахмедов, М.О. Каримова //Проблема адаптации организма человека и животных под влиянием различных экологических факторов: Сб. статей респуб. научно-практ. конф. с между. участием, посвящ. 85- летию со дня рож.академика Х.М. Сафарова (04 мая 2022 г ТНУ. - Душанбе: ТНУ, 2022. С.356 -366.

[18-М]. **Каримова М.О.** Эффективность использования бентонита и бентонитсодержащего премикса на расход кормов, рост и развитие телят / Иргашев Т.А., Байгенов Ф.Н., Каримова М.О., Олимов С.Х., Фаткуллин Р.Р., Седых Т.А ж.Аграрный вестник Приморья. г. Уссурийск, 2022 С.26-29.

[19-М]. **Каримова М.О**..Влияние бентонитсодержащего премикса «Букача» на качества откармливаемых бычков/ Иргашев Т.А., Шамсов Э.С., Каримова М.О. // Состояние и перспективы увеличения производства высококачественной продукции сельского хозяйства: материалы XII Международной научно-практической конференции / Башкирск. гос. аграр. ун-т, Новосиб. гос. аграр. ун-т [и др.]. - Новосибирск: ИЦ НГАУ «Золотой колос», 2023 -С.25-28.

[20-А]. **Каримова М.О**..Влияние бентонитсодержащего премикса «Букача» на качества откармливаемых бычков/ Иргашев Т.А., Шамсов Э.С., Каримова М.О. // Состояние и перспективы увеличения производства высококачественной продукции сельского хозяйства: материалы XII Международной научно-практической конференции / Башкирск. гос. аграр. ун-т, Новосиб. гос. аграр. ун-т [и др.]. - Новосибирск: ИЦ НГАУ «Золотой колос», 2023 -С.25-28.

[21-М]. **Каримова М.О**. Влияние бентонита и бентонитсодержащего премикса на рост и развитие телят/ Каримова М.О., Иргашев Т.А. // Современные проблемы развития ветеринарной медицины и биотехнологии: Материалы национальной научно-практической

конференции с международным участием 31 ноября 2023 г. /под общей редакцией М.С. Сеитов - Электрон. дан. (1,35 Mb) - Оренбург: ФГБОУ ВО ОГАУ, Оренбург. 2023. С.228-229.

Ҷаласа пас аз муҳокимаи диссертатсия ва шунидани нуқтаи назари муҳақиқони соҳа чунин

қарор қабул кард:

1. Диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар мавзуи: «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.03.01-физиология кори таҳқиқии анҷомёфта ҳисобида шавад.
2. Диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар мавзуи: «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.03.01-физиология бо назардошти ислоҳи эродҳои гирифташуда барои ҳимоя дар шурои диссертатсионии дахлдор тавсия дода шавад.

Хулоса дар ҷаласаи васеи кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар санаи 25 августи соли 2025, № 11 қабул гардидааст.

Иштирок дошт ҳамагӣ 19 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 19 нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

Протоколи №11 аз 25 августи соли 2025.

Раиси ҷаласа: Мудири кафедраи Физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. н.и.б., дотсент
Ихтисос 03.03.01-физиология Ахмедов Д.М.

Котиби ҷаласа; котиби кафедраи Физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. н.и.б Алиева М.Т.

Имзоҳои Мудири кафедраи Физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. н.и.б., дотсент Ахмедов Д.М., ва котиби кафедраи Физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. н.и.б Алиева М.Т., тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДМТ Шодихонзода Э.Ш.

25.08.2025